

Посебне особености овог подухвата могу се сагледати у још двома карактеристикама ове публикације. Прво, серијама су обухваћени подаци и за неку од предратних година што омогућује потпуније анализе и дугорочнија поређења и друго, што су за многе значајне друштвено-економске категорије израчунати релативни бројеви (показатељи структуре, коефицијенти, стопе и индекси) а што ће допринети лакшем коришћењу података.

У овој публикацији учињене су такође извесне измене у основној систематизацији грађе. Усредсређујући пажњу на статистичку документацију за читаву територију, подаци за поједине социјалистичке републике презентовани су у сажетијем обиму и илуструју развитак република за четири одабране године, најчешће за 1952, 1957, 1962 и 1964. Недостатак континуиране серије за период од двадесет година надокнађен је овде избором година које по много чему представљају значајне периоде нашег друштвеног и економског развитка.

Методолошка и друга објашњења у овој публикацији су много детаљнија него што је то случај у редовним статистичким публикацијама. Посебну корист представља преглед важнијих догађаја и чинилаца чије увођење у текст уводног дела има велику вредност за разумевање података. Позивање на важније политичке догађаје у земљи, на политичке одлуке, правне прописе, друштвене или економске прилике које карактеришу извесне периоде чини да публикацију може да користи широк круг корисника.

Исто тако ваља приметити да ова публикација не даје преглед за општине и градове, као ни преглед међународне статистике.

Због поменутих својстава које публикација има несумњиво је да ће њена појава представљати догађај за који ће се заинтересовати не само уски кругови стручњака већ и целокупна јавност. Потпунију и коначну оцену ове публикације тешко је дати у моменту њеног објављивања али је већ сада могуће истаћи да је издавач успео да јавности пружи значајан документ којим је обележена двадесетогодишњица живота и рада земље, документ који ће сигурно имати трајнију вредност за многе будуће друштвене акције.

Љ. Шкара

Морис Гарсон, члан Француске академије: АДВОКАТ И МОРАЛ. С француског превео Добривој Дим. Бранковић, Београд, преводиочево издање, 1965, с. 9 + 124.

Као што и преводилац у својој „Речи“ каже, он је ово дело познатог француског адвоката превео и издао јер се у нас у последње време много расправља о адвокатури и моралу. Ми би смо додали да се много расправља не само о односу адвокатуре и морала него и о адвокатури и моралу понаособ. Пожељно би било да се неке наше издавачке куће заинтересују за испитивање могућности да ли и наши аутори могу писати књиге са оваквом и сличним темама. Свакако да не би требало запоставити превођење још неких дела у адвокатури, напр. *Avocate's Devil* (Адвокатов ђаво). — Такве југословенске књиге и преводи су потребни и зато што је Гарсонова тема вишезначна као и он сам.

У првом реду реч је о односу адвоката према обичајном моралу. Кажемо обичајном моралу зато што је наслов ове књиге знатно шири од њене садржине. Гарсон испитује оне моралне разлоге правила адвокатског реда који су се кроз столећа усталили и то углавном на основу хетерономне санкције ових моралних разлога. Другим речима, Гарсон знатно мање улази у оне моралне разлоге који имају аутономну санкцију, тј. грижу савести. Ови други морални разлози су у ствари морал у пуном значењу те речи. Но, да је Гарсон улазио много више у чисто моралистичка питања, он би скренуо са своје теме. Очеvidно је да правила адвокатског реда као хетерономне норме имају за основу хетерономне моралне норме а не чисто аутономне моралне норме које регулишу оне друштвене односе чија су обележја изван домета хетерономних норми. Да се послужимо једним примером: Гарсон описује новије измене у правилима адвокатског реда према којима је адвокатима дозвољено да буду пуномоћници, да рукују капиталом, да иду свом клијенту и преговарају са његовим противником. По ауторовом мишљењу „[...] то су делатности које доводе његову независност у опасност и које дубоко мењају обележје позива. Изгледа да тежи, иако се од тога брани, да постане послован агент. Проширујући своју делатност, адвоката канцеларија, која је у суштини била лична, тежи да постане агенција у којој појам избора *intuitu personae* нестаје, где одговорности обилују и где се независност губи све више и више. — Треба бирати између традиционалног обављања позива или новог позива, опаснијег и мање спокљног. Лично забринут да се сачува дисциплина у адвокатском реду који је допринео да се тако далеко рашири његов престиж и његов углед, изгледа нам да је саветно за оне који хоће да обављају тај позив према његовој правој традицији, да не искористишћавају допуштења која су им одобрена и која су супротна основним правима“ (с. 51). Дакле, овде је реч о чисто моралној дилеми адвоката по Гарсоновом мишљењу. Адвокат који искористи допуштења неће претрпети никакву хетерономну санкцију. Ту је реч искључиво о савести адвоката, наравно ако адвокат дели Гарсоново мишљење. То је нешто сасвим друго од моралне храбрости адвоката, нарочито у политичким процесима. Ово зато што плашљиви адвокат бива осуђен по обичајним и другим схватањима не само осталих адвоката него и јавног мњења, и тсл.

Иако је реч о односу адвоката према обичајном моралу, ипак се у оваквој књизи не би могла заобићи друга питања морала и друга обележја улоге, положаја и састава адвокатског реда, итд. Гарсон је на овако малом броју страна природно могао тек нека питања да обради и то делимично. Могло би се замерити да он врло мало истражује сам морал, напр, праву дефиницију морала са његовог становишта или становишта које он усваја, ми у овој књизи нисмо могли наћи. — Гарсонов приступ односу адвоката и обичајног морала у науци личи на приступ данашњег белетристе који пише као класициста из XVII в. Гарсон није романтичар у науци. Напротив он је исувише рационалан. Толико је рационалан да, преувеличавајући знатне врлине адвоката, он превлија њихове велике мане. Сличан је његов став према сродним питањима. Тако, на пр. Гарсону је суд који је одвојен од управе, потпуно независан од посебних интереса. Ово је тачно за многе али не и све судове, и то само у извесним моментима. Гарсон, који углавном пише о француској адвокатури и судству, могао би са мање нетачности то да каже за англосаксонско правосуђе. Уопште, цела књига делује дидактички, у много чему епигонски у односу на старе француске моралисте, напр. Лабријера кога писац и цитира. Необична је ова књига која је на многим местима химна адвокату, утолико пре што је њен аутор адвокат и академик са адвокатским искуством од преко педесет година. Од ње је знатно реалнија наведена књига *Avocate's Devil* која износи добре и лоше стране адвокатуре.

Најбоља особина овог дела јесте богат језик и жив, прецизан и јасан стил аутора. Није на нама да оцењујемо вредности превода али је претходно

тврђење, без читања оригинала, истовремено посредна оцена превода који је сачувао позитивне особине француског текста. Исто тако, може се повољно оценити ауторов систем излагања, мада смета то што поглавља немају наслове, тако да читалац сам мора да одређује срж проблематике појединих поглавља.

Прво поглавље говори о пореклу правила адвокатског реда и о општем профилу адвоката. — После ових уводних излагања, друго поглавље је написано о начину рада и живота адвоката. Писац је нарочито успео у описивању светлих страна адвокатског живота и рада, као и у сликању одговарајуће атмосфере. — Прелазећи на нека најважнија обележја портрета адвоката, аутор најпре оцртава адвокатов став према истини у поглављу трећем. У четвртном поглављу писац одмах повезује адвокатову искреност за његову независност. Писац каже да „Адвокатава искреност има за јемство његову независност“ (с. 39). Затим се у овом поглављу рашчлањава проблематика адвокатове независности. У шестој глави се то конкретизује углавном у независности адвоката према клијенту а донекле се говори и о независности адвоката према власти. Материја шесте главе састоји се у месту адвоката у политичком процесу. То је по нашем мишљењу најважнија врста процеса у којима се огледа да ли је адвокатура суштински независна у једној земљи или то није. У седмом поглављу се разматра однос између адвоката и начела тајности с обзиром на значај овог начела за улогу адвоката и посебно заштиту окривљеног. У осмом поглављу се оцртавају границе адвокатових поступака помоћу поставке да адвокат у свему мора да буде умерен. У деветом поглављу писац је обратио пажњу на дозвољена средства за стварање клијентеле. Можда је ово поглавље требало одмах да дође иза поглавља петог које је усмерено на адвокатову независност према клијенту. Последње поглавље анализира држање адвоката према награди.

У закључку писац резимира своје анализе на две и по странице. Као да је и сам свестан идеализаторских претеривања својих формулација, он завршава са нечим што може да делује као резерва уз његове формулације: „Адвокат мора увек остати достојан чувеног израза Хенри де Пансеион-а: „Ослобођен окова који окивају друге људе, врло горд да би имао заштитнике, не хрлећи за тим да би имао штићенике, без робова и господара, то би био човек у своме урођеном достојанству, ако такав човек још постоји на земљи“ (с. 127). Ова мисао много подсећа на Платоново реалистичко оцењивање своје идеалне државе: „Бар на земљи она се не налази нигде. Али у небу можда постоји као узор за онога који хоће да је гледа и да према оном што је сагледао уобличи свој властити живот“ (др М. Ђурић: *Платонова академија и њен политички рад*, Београд, 1960, с. 10). Платонова резерва уз његове погледе је много директнија од резерве Гарсона уз његове идеје. Философ је испао реалнији од практичара.

Најзад, треба рећи да је „Преводиочева реч“ корисна као уводна информација али јој се може замерити што није више говорила о нашој адвокатури, посебно у поређењу са француском адвокатуром.

Др. Александар Стојановић